

Cristina Osés

EUSKARAREN DEMOKRATIZAZIORANTZ

JAKIN NAHI DUT NOLA DESERAIKI DAITEKEEN EUSKARAREN AURREKO INDIFERENTZIA

2022an egin nuen topo Cristinarekin lehen aldiz, Eusko Ikaskuntzak antolaturiko *Aniztasunaren kudeaketa demokratikoa Nafarroan* proiektuaren baitan. Nafarroa Garaiko errealitate soziopolitikoaren ordezkari-edo ginen zortzi gazte elkartu eta batzen eta bereizten gaituzten aferez aritu ginen eztabaidan. Cristinarendik ikasi nuen gehien egun haietan.

 AMETS ARANGUREN ARRIETA JOSU SANTESTEBAN / ARGIA CC BY-SA

Nondik heldu zara hona?

Gure etxea oso etxe politiko eta militantea izan da beti. 18 urterekin Azkoiendik Iruñera etorri nintzenean, energia eta interes hori guztia modu askotan bideratzeko aukera suertatu zitzaidan. Testuinguru militantean hezi izanak ardurak era altruista batean hartzeko eta bizitza proiektu politikoei eta sozialei lotzeko gogoia eman dizkit.

Modu diferentetan bideratu nuen energia hori unibertsitate garaian: egon nintzen ikasle mugimenduan sartuta, estatu mailan koordinatu nintzen, heldu ziren ere mugimendu feministaren grebak... Ulertzen dut beste gazte batzuek

euren energia garapen kulturalari edo artistikoari lotutako proiektuetan jarri izana, baina nik kalean egon nahi nuen. Kulturalagoa zen nik euskararen inguruan ezagutzen nuen militantzia, Azkoiengo: Olentzero Elkartearen bueltako jendea eta seme-alabak A ereduari matrikulatuak zituzten gurasoak. Nik ez nuen nire burua euskaltzaletzat, ez nekielako zer zen euskaltzale izatea. Baina sentitzen nuen euskararen aldeko edozein aldarrikapen egiteko zilegitasuna niri ere bazegokidala.

Euskararen aldeko borrokaren nolakotasuna zen hor militatzeraz

motibatzen ez zintuena?

Uste dut nire testuinguruarekin duela lotura gehienbat. Langile klaseko emakume gaztea naiz eta horrek baldintzatu du dena. Euskararen kontua ez nuen lehenetsun gisa ulertzen gazteagoa nintzenean, ez nuen sentitzen nire energia guztia horretan emateko auzi gisa.

Beranduago heldu zen mugimendu euskaltzalearekin lotura. NUPen ikaskide izan nuen Jon Zapatak zirikatzen ninduen tarteka gaiarekin eta Euskaltzaleen Topagunetik nirekin harremanetan jarri zenean hasi zen nire euskararekiko berradiskidetze prozesua. Berradiskidetu diot unibertsitatean izan nuen espe-

Cristina Osés Zudaire

AZKOIEN, 1994

Oso familia politizatuan hezia, A eremuan matrikulatu zuten gurasoek herriko eskolan. 18 urte zituela etorri zen Iruñera, NUPen Soziologiako gradua egitera. Partaidetza eta Komunitate Garapena masterra egin zuen gero EHU eta egun gizarte-ikerketan eta proiektu teknikari dabil Innicia elkartearen. Orain arteko bizitzaren zati handia eskaini dio jardun militanteari, izan komunismoaren edo feminismoaren bueltan, edota euskarari beranduago.

rientziak sentiarazi zidalako ez nuela borroka horretarako balio, ezin nuela ekarpenik egin ez nekielako euskaraz eta, gainera, ez nintzelako ikasteko ezer egiten ari. Profil batzuen aldetik ez nuen nire burua zilegiztatua ikusten eta paso egitea erabaki nuen.

2021ean Topagunean izandako esperientzia horren ondotik hasi nintzen buruari bueltaka eta ordutik nire bizitzan transbertsala da gaia. Aurten euskaltegian matrikulatzeko hautua egin dut.

Zerk motibatzen zaitu egun?

Bere momentuan borroka horretatik aldenarazi ninduen gauzetako bat da gaur egun gehien motibatzen naue-na: alderdi kulturala. Euskaraz diren espazio publiko jakin batzuetara sartzeko aukerak motibatzen nau gehien. Zilegitasunari lotutako beste gauza funtsezko bat ere aipatu nahi dut. Esan dudana bezala, emakumezkoa naiz eta gaztea, eta horrek erabat zeharkatzen nau. Zilegitasun bila nabil uneoro, bizitzaren esparru guztietan. Zilegitasuna eta errekonozimendua. Balioespena, hori da hitza. Gustatuko balitzait ere, ezin dut ukatu.

Euskararen alde agertzen naizen aldiro, inguruan ditudan lagun batzuek “Cris, oso ongi, ekarpen hau beharrezkoa zen”, esaten didate. Eskerrak horiei!

Nor da zentzu horretan zuretzako autoritatea?

Asko pentsatu dut horretan eta ez dut pertsona bat edo beste identifikatua, baina uste dut entitate edo sektore zehatz batzuek erresistentzia handiagoa dutela euskararen komunitatearen irekierari dagokionez. Diskurtsiboki agian.

Eremu ez-euskaldunetan aurrera egiteko urratsei dagokienez, komunitate euskaldunak baino askoz ekarpen gogorragoak egin izan ditut nik. Horren bueltan Euskaltzaleen Topaguneak egindako azken diagnostikoen ondorioetan askoz gogorrago izan nintzatekeen, adibidez. Hizkuntza eskubideak bermatzeko bidean aurrera egin nahi badugu, Erriberako lokatzetara jaitsi behar dugu.

Ea, lokatzetara jaistearena interesatzen zait.

Ez dut lokatzaren kontua nahi bezainbeste garatu oraindik eta sentitzen

dut leku guztietan gauza bera ari naitzela esaten, baina nire ustez tokian tokiko errealitateari egokitzen zaizkion helburuak finkatu behar dira, inguru sozialari garrantzi handia emanen diotenak, inguru hori baita biharko egunean euskararekiko jarrera bat edo beste hartuko duena. Askotan ezin da hizkuntza eskubideen diskurtsoarekin joan leku guztietara, jendea aspertzen delako. Batzuetan ezta *bertako* hizkuntza izatearen argudioarekin ere.

Iruñea bada hein batean nafar jendartearen polarizazioaren erakusle. Espazio batzuk batzuenak dira eta beste batzuk besteenak, eta hori errespetatzen da. Baina uste dut bi aldeek ez dutela benetan elkar ezagutzen.

Errespetu dei al dakioke horri?

Horrela ulertzen du jende batek, baina berez bi esparruetako batek ere ez du benetan bestea ezagutzen. Hemen, bi esparruetakoek dute hezkuntza aldetik, sozialki eta kulturalki garatzeko aukera, eta horri esaten diot nik elkarrekiko errespetua. Hau da, pertsona bakoitzak dituen baldintza eta aukera ekonomikoak dituela, nahi duen norabidean gara dezake bere bizitza, eta hori errealitate bat da [Iruñean].

Badakit euskaldunek oraindik ez dituztela zerbitzu publikoetan euren hizkuntza-eskubideak bermatuta, haur eskolen borroka ere martxan dela... Baina bai komunitate euskaldunak bai erdaldunak ere, badute aukera normalitatearen barruan garatzeko eta minimo batzuk bermatuta izateko.

Elkarbizitzari tiraka, komunitate batekoak dira beste komunitatearen formetara egokitzeko gai. Alderantziz ez. Nola?

Hizkuntza hautua elebakarrek bakarrik baldintzatzen dute.

Ez naiz horretaz ari. Esan nahi dudana da gure inguru sozialak hezten gaituela eta inguru sozial horrek arau batzuk dituela. Zu inguru euskaldun batean hezi izan bazara baduzu tesuinguru kultural, sozial eta militante jakin bat. Eta Elizaren eskola kontzertatu batean ikasi baduzu, beste bat. Nik aipatzen dudana da bakoitzari uzten zaiola ahal duen moduan garatzen. Baina hemen ez da existitzen elkarbizitza arazo erreal bat euskal

komunitateak egin ditzakeen salaketa zilegi horiez harago.

Baina, orduan, zentzu horretan elkarbizitza posible egiten dutenak batzuk bakarrik dira.

Bai eta hor beti galduko du euskal komunitateak. Baina euskal komunitatea oso indartsua da hemen eta badu gaitasuna bere egitura propioak garatzeko, izan ere, praktika horiei esker ari da geroz eta gehiago hedatzen.

Kontua da, lokatzarenera itzulita, Erriberan ez direla bi talde horiek existitzen, ez dagoela gaitasunik horietako bat garatzeko. Euskararen alde egiten diren planteamendu batzuk entzuten ditudanean iruditzen zait egiten direla tokian tokiko errealitateak kontuan hartu gabe.

Bi komunitate hauen arteko talka dagoenean, babes instituzionalaz ari bagara, beti aterako da galtzaile euskalduna. Baina Iruñean euskal komunitatea oso harro dago eta oso indartsua eta aldarrikatzailea da. Hori da Erriberan hauspotu behar dena. Beste leku batzuetan euskal komunitateak garatzeko eta bere azpiegitura propioak sortzeko duen gaitasuna, Erriberan ez da izan 40 urte barrura arte.

Horregatik exijitzen zaie instituzioei.

Bai, ulertzen dut. Baina lehentasunez mintzo garenean, nik ezin dut permititu Erriberako biztanleriaren euskalduntze prozesua konfrontazio linguistiko gisa hautemana izatea.

Noski, noski.

[Barreak]. Nik zera uste dut: ni lau ur-

“**A eredia funtsezkoa da euskarak oraindik zilegitasunik ez duen lekuetan, euskara bere ikusten ez duen jendearendako**”

tetan gai banaiz euskaraz elkarrizketa bat mantentzeko, egon nahi dudan espazioetan egon ahal izateko eta lortu nahi dudan zilegitasuna lortzeko, egin beharrekoa egina dut. Niretzat hizkuntzaz aldatzea ez da sekula arazoa izan, ez dut inoiz bizi izan printzipio batzuei uko egin behar izatearen sententziotik. Kontua da diskurtso hori nire herrira eramatea izugarri konplexua egiten zaidala.

Erriberako lokatzetara jaistearena nondik egin behar da, bide emozionaletik ala hizkuntza eskubideetatik?

Nire ustez biak behar dira. Ez dago botoi magikorik. Begira, Iruñeko Laba elkar-teak migratzaileekin duen proiektuarekin enpatia handia sentitu nuen. Iltzatu-ta geratu zitzaidan elkar-tearen izenean Yasmine Khrišek bota zuen esaldi bat: “Guk transmititu nahi dugu Iruñea Pamplona baino dibertigarriagoa dela”. Haurtzarora itzultzea bezala izan zen niretzat. Euskara dibertigarria zen, berritzailea, aurrerakoia, oso *guay*-a eta eskolan egiten zen gainontzekoarekiko desberdina oso, beste mundu baterako giltza.

Baina nola heltzen da horra? Nire ustez, funtsezko bi zutabe daude. Batetik, tokian tokiko errealitateari egokitutako helburuak behar ditugu, ulertuta batzuek eta besteek oso harreman desberdina dugula euskararekin. Bestetik, ez

da bertako euskaltzaleok anbizio txikiagoa dugunik, kontua da guk ikasi dugula euskara bizitzen bere existentzia hutsa aldarrikatuz.

Zein da une honetan lehentasuna?

Euskararen ez alde ez kontra dagoen nafar jendartearen %30arengana jo behar dugu. Ez da posible halako pasioa sortzen duen mugimenduaren aurrean, biztanleriaren horren ehuneko handiak interesik ez izatea. Horretaz aparte, euskararen kontra dagoen %30 hori ez da inoiz alde agertuko, eta nik ez dut *“que vienen los vascos”* dioen inorekin joka aritu nahi, ez zait jende hori interesatzen.

Nire lehentasuna ez da jendeak ulertzea nik badudala eskubidea Azkoienen medikuak euskaraz arta nazan; lehenengo zera nahi dut, Azkoienen normalitatearen barruan ikus dadila haurrak D ereduan matrikulatzea. Eta horrekin ez dut esan nahi zerbitzu publikoetako eskaera hori ez dudarik zentzuzkoa ikusten, baizik eta nik ezin dudala horrik hasi.

Beti entzun izan zaitut A eredua ez alde.

A eredia da hazia, baina aldi berean, A ereduak haur frustratuak ere sor ditzake. A ereduak ez duenez euskalduntzen –eta, beraz, haur horiek ez dakite ongi euskaraz–, gero gerta liteke haurrok aurpegiratzea gurasoei D ereduan matrikulatu ez izana. A eredia funtsezkoa da euskarak oraindik zilegitasunik ez duen lekuetan, euskara *bere* ikusten ez duen jendearendako.

Oso agerikoa da hori. Eguberrietan Olentzero kalera ateratzen duten herrietan A ereduko gurasoen inplikazioa handiagoa izan ohi da, gero Euskararen Egunak heldu dira eta horien ondotik

D eredia. Azken finean, zera uste dut, Amets, toki horietan euskararen alde apustua egiten duen jendeak beste herrietarrek baino ahalegin handiagoa egin behar duela jendea euskarara hurbiltzeko, eta gauza batzuei uko egin behar die. Polikiago joan behar da, Erriberan ez dago beste aukerarik.

Zertan ikusten duzu zure ekarpena?

Nire inguruko jende konkretu baten gain pentsatzen dudanean, sentitzen dut nire lana dela euren seme-alabak, inoiz izanen badituzte, D ereduan matrikula ditzatela. Nola egingen dut hori? Nola salduko dut hori? Askotan ez dut jakiten zein argudio erabili. Jakina, azaldu behar dut euskarak ez dizula deus kentzen, gehitzea besterik ez dela.

Erriberan euskararen auzia erdiguneari jarri nahi dut euskal komunitatearen hizkuntza eskubideak zabal daitezen, baina ez dut inolako interesik Erriberan eztabaida hau hizkuntza eskubideen markoan kokatzeko, jendea ez zaiolako hori axola.

Euskararen demokratizazioaz hizketan entzun zaitut maiz. Zer da hori?

Mundu guztiak izan beharko luke aukera euskara ikasi eta inguru euskaltzalea izateko. Horregatik nago hain tematua tokian tokiko proiektuekin. Jende askok urteak daramatza fin-fin lanean, Errigora da adibiderik argiena. Izugarrizko lana egiten dute eta ez dut lan eredu horrek inolako kritikarik, baina jendartearen sektore batera heltzen den praktika bat da.

Niretzat demokratizazioa da Nafarroa Garaian jende guztiak izan dezala aukera euskarak duen garrantziaz jabetzeko. Dena den, zalantzarik gabe, administrazioari ere exijitu behar zaio

erabakiak hartzea. Euskara ikasteko instituzio publikoek egiten duten boluntarismoaren sustapena ez da hizkuntza politika. Izan daiteke sustapen edo sentibilizazio kanpaina bat, baina sekula ez datu soziolinguistikoak eraldatzeko apustu erreala.

Zerk barnebiltzen ditu zure militantzia-eremu guztiak?

Beti galdetu izan diot nire buruari zergatik jendeak pentsatzen duen pentsatzen duena, zergatik dagoen dagoen lekuan. Unibertsitate garaian ez nuen ulertzen zergatik jendeak ez zuen militatzen ikasle mugimenduan. Orain, beste ikuspegi eta espazio batzuetatik begiratuta, nire obsesioa da ulertzea nondik abiatzen den pertsona bakoitza euskararen aferan. Euskararekiko kontraktasuna nola deseraiki jakin nahi dut, baina, batez ere, jakin nahi dut nola deseraiki indiferentzia.

Ez dakit zerbait gehitu nahi duzun.

Azken gauza bat, bai. Asko pentsatu dut zein izan daitekeen nire ekarpena euskalduntze prozesuaren inguruko eztabaidetan, eta sarri errepikakor sentitzen naiz Erriberaren aferarekin eta helburuak jartzearekin.

Erriberari buruzko eztabaida honetan, nire lana ez da euskal komunitateak beti izan dituen praktikak eta diskurtsoak berrestea eta legitimatzea. Nik beste ikuspegi batzuk ekarri nahi ditut, eta horiekin euskalduntze prozesua azkartu.

Saiatzen naiz ulertzen zergatik nire inguruak ez duen egiten euskararen aldeko apustua; eta, batez ere, zergatik euskara indiferente zaion biztanleriaren %30ari. Beharbada, hain zuzen ere, praktika eta diskurtso batzuk zaharkituta daudelako. ●

2024KO
ABENDUA
ARRANTZALE
AUZOA

30. EUSKAL AZOKA

◆ HONDARRIBIKO ◆

HONDARRIBIA
EUSKARAZ

Blagän
HONDARRIBIKO EUSKARA ELKARTEA

LIBURU, DISKO ETA
PRODUKTUEN POSTUAK 12 → 15

Osteguna 12 MANTTALINGO ALABA IKUSKIZUNA
Kultur Etxea, 19:30

Osteguna 13
39. Bordari eta Satarka Literatur Lehiaketako lanen
Sari Banaketa. Aurkezlea: Arantxa Urretabizkaia
Itsas Etxea Auditoriuma, 18:30

GALBAHEA. EZ GARA DENA AHAZTEKO NAHIKOA.
Itsas etxea, 19:30

Larunbata 14 OLATZ SALVADORREN kontzertua
Itsas Etxea Auditoriuma, 19:30 (10€)